

Валерій ГАЙДАБУРА

ЕКЗИСТЕНЦІЙНИЙ КАРНАВАЛ АНАТОЛІЯ ХОСТИКОЄВА

I. Досьє

Анатолій Георгійович ХОСТИКОЄВ, народився 15 лютого 1953 року в Києві.

Закінчив Київський державний інститут театрального мистецтва імені І. Карпенка-Карого в 1974 році (педагог І.О. Молостова).

Працював у Національному академічному драматичному театрі імені Марії Заньковецької (1974–1978),

Національному академічному театрі російської драми імені Лесі Українки (1978–1980).

З 1980 року – актор Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка.

Знімається в кіно і на телебаченні.

Ряд ролей виконав в інших театральних колективах Києва.

1982 – заслужений артист України.

1990 – народний артист України.

1996 – лауреат Національної премії України імені Т. Шевченка.

1999 – лауреат премії імені А.М. Бучми.

Лауреат театральної премії “Київська пектораль”:

1997 – за крацу чоловічу роль (Хосе у виставі “Кармен” за П. Меріме).

1999 – за крацу виставу (“Кін IV” Г. Горіна); за крацій дебют (режисура “Кін IV” Г. Горіна),

2001 – за крацу чоловічу роль (Отелло у виставі “Отелло” В. Шекспіра).

Лауреат театральної премії “Київський рахунок” 2002 – за виконання ролі Отелло у виставі “Отелло” В. Шекспіра.

2001 – ЛЮДИНА РОКУ.

2002 – Президент Міжнародного Булгаковського фестивалю.

2003 – нагороджений орденом “За заслуги” III ступеня.

Анатолій Хостікоєв – Воланд у виставі “Майстер і Маргарита” за М. Булгаковим, режисер – Ірина Молостова, сценографія Анатолія Чечика, Національний театр ім. Івана Франка, 1987 р.

II. Що в імені твоєму?

Відомо, що діамант, котрий перевищує 25 каратів, обов'язково одержує власне ім'я. Говоримо про це стосовно тридцятирічної творчості Анатолія Георгійовича Хостікоєва і культового звучання його прізвища, що стало уособленням рідкісної індивідуальності, всебічного таланту, енергії та непересічних пошуків на вітчизняній сцені.

Про нього пишуть багато, охоче, із захопленням. Наприклад: “По-диявольськи красивий і, мов біс, звабливий. Природа обдарувала Анатолія Хостікоєва за максимумом – зростом, чарівністю, талантом, працелюбністю, чоловічою силою, від якої захоплює подих. Ви маєте рацію, якщо думаете, що за зовнішньою монументальністю і могутністю Анатолія приховується ранима душа романтика... Не помились, припустивши, що Анатолій – улюбленець жінок. Проте якщо ви вважаєте, що він – ловелас, будете далекі від істини.

Галина Давидова – Попелюшка, Анатолій Хостікоєв – Принц у виставі “Кришталевий черевичок” Т. Габбе, режисер – Алла Бабенко, сценографія Валерія Бортякова, Ірини Нірод, Національний театр ім. М. Заньковецької, 1977 р.

Серцеїдів Хостікоєв грає лише на сцені. Поза стінами театру це чуйний батько (у нього двоє синів: Георгій – від шлюбу з актрисою Любов'ю Кубюк і В'ячеслав – від теперішнього шлюбу з актрисою Наталею Сумською) і цинітель родинного вогнища...”

Як бачимо, вектором зацікавленості журналістів (у даному випадку пером водила рука жінки) є актор як образ масової спокуси, його приватне життя, особистісні людські якості. Врешті, джерело цікаве і плідне, якщо слугує вищій меті – заглибленню у психологію творчості, а не принижується до підглядання та пліткарства. Проте на подібне можна глянути й весело, без бурчання, згадавши слова Григорія Горіна: “Плітки – це вступне слово легенди”...

Журнал “Караван історій” (січень 2003) вмістив велике інтерв'ю з Хостікоєвим поруч з матеріалами про Ніну Семизорову та Михайла Жарова, Маріку Рекк та Крістіана Слейтера, Пабло Неруду та Пелагею Стрепетову... Схоже, хостікоївська легенда активно оформлюється...

Анатолій Хостікоєв – актор, який прийшов у театр раніше, ніж розпочався його час. Коли 1974 року він та його однокурсники закінчили Київський інститут театрального

мистецтва імені І. Карпенка-Карого, показавши яскраву, новаторську для тогочасної української сцени дипломну виставу “Вестсайдська історія”, саме вони, вихованці режисера Ірини Олександрівни Молостової, за її задумом, мали стати основою Молодіжного театру. Та треба знати той час! Чиновницьким апаратом зроблено було все, щоб цього не відбулося...

Анатолію поталанило – після випуску він потрапив до Львівського театру імені М. Заньковецької із традиціями високої культури. Ним керував найкращий на той час режисер Сергій Володимирович Данченко. Актор впевнено йшов до самовираження, розкриття свого багатомірного таланту, в якому поєдналися романтична вдача і незнані для української сцени, закомплексованої ідеологічною муштрою, розкуті фарби, ритми, мелодії, думки і почуття...

Знав він і невимовний для енергійної натури відчай простоїв, ті “чорні діри”, що нависали роками. То було своєрідне відторгнення, яке влаштовував час-боягуз (разом з режисерами-боягузами?) акторові-сміливцю... По суті вже тоді Анатолій був митцем нової епохи і не відповідав традиційній радянській схемі “першого актора”. З іншого боку, саме через це, на щастя, його обійшли стандартні ролі радянських героїв, він не став “зашлакованим” суспільними лжепроблемами, як багато його колег, а лишився вільним митцем. Це дозволило йому врешті на повний голос сказати в творчості про об'єктивну необхідність уваги до людського “ego”, його найпотаємніших куточків, такого собі позасоціального “я” в різних – як захоплюючих, так і потворних – проявах.

Мистецтво Хостікоєва у всій його часовій повноті можна назвати морально безкомпромісним – актору, як нам здається, не соромно згадувати будь-яку свою колишню роботу...

Герої митця – значні особистості, передусім за силою відчуження. Вони захоплені не стільки певною ідеєю, як неприборкованою інтенсивністю власного чуттєвого існування. Їхньою рушійною силою є вічні екзистенційні проблеми – любов, ненависть, насолода творчістю, сміливий погляд в очі смерті...

Починав у неромантичні 70-і роки як поодинокий неоромантик, якому поталанило уникнути кайданів заполітизованості сцени і зробити наскрізною темою своєї творчості історію людського серця. Принц у “Кришталевому черевичку”, поставленому Аллою Бабенко на заньківчанському кону вишукано і по-дорослому, став символічним початком створених ним образів подібного ряду. Для нього над усе важливо любити та бути любимим. Хостікоєв міг би вважатися автором жарту: “Обожнюю виставу “Попелюшка” за те, що в ній, після того, як годинник відіб'є дванадцять, не грають гімн!”

У вільні, проте до краю суперечливі 90-і роки з надзвичайною силою персонального співіснування, що рідко спостерігалася в українському театрі впродовж минулого століття, Хостікоєв відкриває в образах Кіна, Хосе, Отелло раніше не досліджувану на такому психологічно тонкому рівні і з такою чуттєвою оголеністю тему “мужчина і моральне страждання”...

Анатолій Хостікоєв – Бальтазар у виставі “Крихітка Цахес” Я. Стельмаха за Е. Т. А. Гофманом, режисер – Сергій Данченко, сценографія Андрія Александровича-Дочевського, Національний театр ім. Івана Франка, 1995 р.

чої глибини психологізму як знаряддя професії. Воно прийшло до нього в роботі над образом Воланда у “Майстрі і Маргариті” за М. Булгаковим. Цю роль і це відчуття йому щедро подарувала та ж Ірина Молостова – постановник вистави, його Вчитель. По суті був відкритий новий актор – маг, химеродник, чаклун, чарівник... Екрани очей без слів оживляли витвори уяви. Роль стелилася, як шлейф людської карми... Трансцендентальна самотність Воланда-Хостікоєва, втомлене блюзнірство почуттів, під якими все ж не вмирає співчуття до людей, справляють унікальне враження. Неприкаєно самотні також хостікоївські Кін, Хосе, Отелло. Саме це надає образам щемливої трагедійної домінанти. Художня інтуїція, чуттєва та інтелектуальна снага, поетична височінь митця у згаданих виставах уособили погляд Першої сцени України на етичне двосвіття людини на зламі тисячоліть.

Кардіоцентризм є внутрішньою визначальною рисою виконавського стилю Хостікоєва, що вражає сповідальною емоційністю. Як Сталкер – герой однойменного фільму Андрія Тарковського, він кидає поперед себе дороговказний знак, заходячи на територію недослідженого чи недоумовленого. І саме тоді відкривається беззастережна духовна сміливість митця, філософські грані його мислення і гуманістичний орієнтир.

Сьогодні можна з повним правом говорити про належність Анатолія Хостікоєва до плеяди найвидатніших акторів-франківців.

Анатолій Хостікоєв – Кін у виставі “Кін IV” Г. Горіна, режисер – Анатолій Хостікоєв, сценографія Андрія Александровича-Дочевського, Національний театр ім. Івана Франка, 1999 р., світлина Олександра Ктиторчука

Стиль цієї сценічної тріади образів має два джерела і неповторно оригінальний, суперсучасний художній результат.

Перше джерело – вроджене музично-ритуальне сприйняття і відтворення актором сценічної дії як такої. Чи відкрито, як в “Кармен” або в “Кіні IV”, чи приховано пульсуюче, внутрішньо, як в “Отелло”. Подібне виявилось ще в дипломній роботі – в мюзиклі “Вестсайдська історія”, далі стало “предметом майстерності” в рок-операх “Енеїда” (Еней) та “Біла ворона” (Жюльєн), в музично і пластично щедрих “Крихітці Цахес” (поет Бальтазар) та “Швейку” (неочікувано ексцентричний Лукаш).

Друге джерело – пізнання сили підсвідомого та бездонної, таємни-

III. Акторський тип і клавіатура таланту

“Я все ж знайшов те сонце, за яким повинні повертатися всі, що знаходяться поруч”, – так вимовив режисер Ентоні Мінгелла, зустрівши талановитого молодого англійського актора Джада Лоу. Подібне могла відчувати Ірина Олександрівна Молостова, побачивши 1970 року вісімнадцятирічного Анатолія Хостікоєва під час вступних іспитів на свій акторський курс: його легко можна було уявити як модель на подумі і як хокеїста на крижаному полі, на змаганнях у бальних танцях і в рудій перуці клоуна на арені цирку. Про таких захоплено вигукував Всеволод Мейерхольд: “Та він біомеханічний!” Костянтин Станіславський дарував свою сувору перепустку до мистецтва: “Вірю!” А Лесь Курбас титулував: “Розумний арлекін”... До кінця свого життя Ірина Молостова, ця талановита, імпульсивна, внутрішньо юна жінка не випускала з поля зору долю свого улюбленого учня, опікувалася ним.

З інститутських років на ньому лежала печать образності. Його фізичний декор натхненно творила природа: тато – осетин, мама – напівмолдаванка, напівукраїнка (згадаймо французького актора Робера Оссейна: мати – з

Києва, батько – із Самарканда). Зріст Анатолія 1 метр 92 сантиметри. Пам’ятаєте, як у популярному мультику папуга, виміряючи “собою” довжину, повідомила результат: “Ваш зріст – 38 папуг і одне папужаче крильце...” Інколи, дивлячись на сцену, згадуєш про це... Та продовжимо, як на допризвизному пункті, прискіпливо оглядати нашого героя. Його статура скорегована спортом (баскетбол, п’ятиборство). Враження завершує, немов споглядаємо скульптуру Давида із пращєю в руці, горда постава голови, вольовий вигин шиї. Ну, що ще? Спортивна пластична хода легко і безпомилково домислюється...

Для класичного зразка героя української сцени Анатолій має таку “провідну” якість, як невідпорна мужність. В її ж межах – нетипова для українського кону яскрава східна краса із колоритом загадковості. Гуморист сказав би: “Особливе обличчя, яких у нас не роблять”, а спеціаліст з реклами продекламував би: “Екзотику його зовнішності можна порівняти із пахощами східної крамниці – запах міцного тютюну з ледь вловимим подувом апельсина, кориці та троянди...” За давніх часів в Україні, що потерпала від навал смагляволицих, це був образ “не свого”, “чужого” з відповідним до нього підозрілим ставленням. “Де коні, азіат?” – на такий “історичний” манер висловлювався, наприклад, Мартин Боруля...

Ось чому Хостікоєв ніколи не грав “типових” героїв української класики, які були творчим хлібом “блідолицих” В’ячеслава Сумського, Федора Стригуна, Богдана Козака... Його ж у те коло театральна режисура передбачливо не вводила. Образ Хоми Кичатого з телефільму “Назар Стодоля” у трактуванні режисера Тетяни Магар і в екранному малюнку Хостікоєва розрахований,

“Кармен” за П. Меріме, п’єса А. Жолдака та А. Хостікоєва, режисер-постановник – Андрій Жолдак, режисер – Анатолій Хостікоєв, сценографія Марії Левитської, Благодійний продюсерський центр, 2000 р.

CARMEN

мабуть, в основному на те, щоб глядачі згадали про татарське вторгнення в українську психофізичну природу. Та Хома і не герой у тому розумінні, яке ми заразкладаємо у цей термін.

А як же з роллю Енея та її триумфальним успіхом? – запитає читач. Згадаймо, передусім, що цей образ у Котляревського, як і жанр всієї поеми, “національно перелицьовано”, “національно метафоричний”: Еней – грек, що за авторським задумом, алюзійно уособлює історичні прагнення та характер українця... Так би мовити, грек на українському п’єдесталі, або навпаки – українець на грецькому постаменті... Саме такий ефект досягався завдяки присутності на сцені “нетипового” українця Хостікоєва.

І до інституту, і на професійну сцену Хостікоєв увірвався, як свого часу Радж Капур плигнув на радянський екран, – його чекали! У Анатолія не було звуженого національного обов’язку перед театром. Він – громадянин світу!

Ось неповний перелік “складу крові” його героїв: італієць, пуерториканець, литовець, іспанець, німець, грек, єврей, француз, англієць, чех, баск, мавр... Найменше росіян та українців. Якщо вже українець, то якийсь особливий, як, наприклад, Черниш у “Прапорonoсцях” за романом О. Гончара, елегійно і драматично прожитий на заньківчанській сцені. В одному епізоді проходить дискусія:

– А оцей новий, чорнявенький, він не кавказець, чашом? Джеркотів по-якомусь сьогодні з Магомедовим.

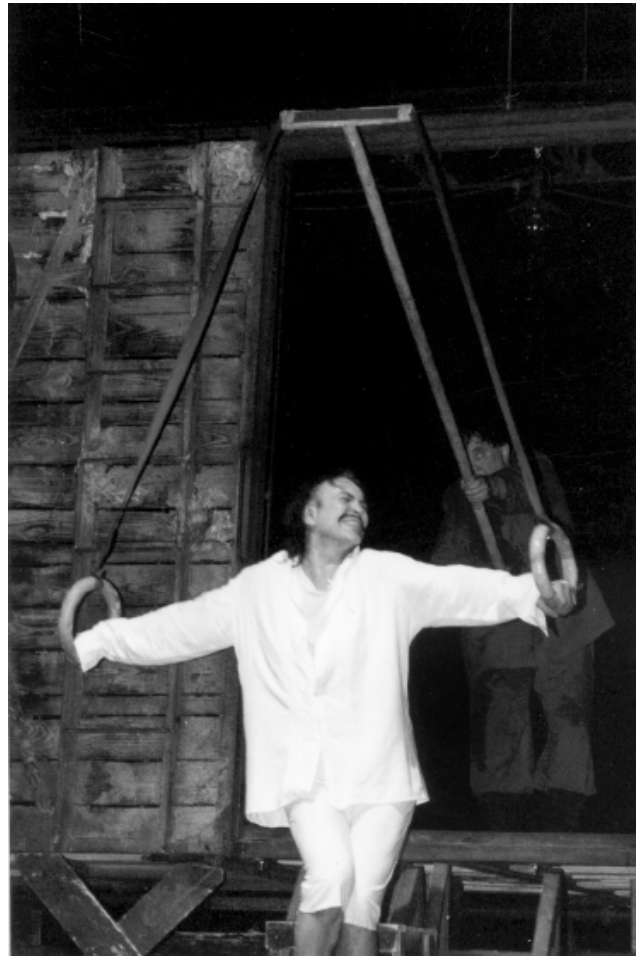
– Який кавказець – Черниш – з українців. Він із тих, що їх на заслання при цареві гнали...

Хостікоєв – людське і творче “ноу-хау” природи, що квітло в театрі без погодження з політичним календарем України. Як протест проти уніфікації, спрощення погляду на людську, в тому числі й національну природу, на її розуміння й відбиття в мистецтві.

Він був неповторним і в середовищі заньківчан, і у великому колективі франківців. Якою б історично довгою не вибудовувати низку провідних героїв-акторів цих театрів, не зустрінеш і натяку на його прототип. Цей актор – символічний знак оновлення української сцени в царині, мабуть, найтоншій і одночасно доволі консервативній – акторського виконавства.

Ясна річ, одними лише зовнішніми рисами неможливо творити та уособлювати новий, історично детермінований акторський тип. У Хостікоєва його забезпечує багатющий арсенал індивідуально неповторних внутрішніх “моторів”. Будучи актором напрочуд гнучким, він до того ж має вроджений режисерський слух. У багатозначності поняття – від філософського відчуття часу, його проблем до образного сценобачення не тільки власної ролі, але й загального художнього потоку вистави...

Його “базовий” тип темпераменту, мабуть, слід визначити як сангвінік. Із суттєвим застереженням. На сцені, як і в житті, він органічно пробуджує в собі гострий холеричний темперамент, даруючи нам розуміння старовинного амплу актора-неврастеніка. З гарячих емоційних вершин йому нічого не варто переключитися на тихий меланхолійний стан. Тренаж подібних переходів у різних варіаціях

Анатолій Хостікоєв – Лукаш у виставі “Швейк” за Я. Гашеком, режисери-постановники – Мирослав Гринишин та Андрій Жолдак, сценографія Ярослава Нірода, Національний театр ім. Івана Франка, 1999 р.

триває від ролі до ролі, і в передачі цих емоційних коливань, вібрацій йому важко знайти рівних.

Ренуар говорив: “Я пишу любовстрасно”. Це стиль Хостікоєва – чуттєвість. Людина – спалах. Починаючи від блискучої дипломної роботи – Бернардо у “Вестсайдській історії”, в його образах зазвучала тема “основного інстинкту”, завібував той чоловічий еротизм, яким Бог наділив нашого найстаршого і вічно молодого предка Адама. Сексу, як відомо, “у нас тоді не було”... Отже, чуттєвість актора (уточню – у найцотливішому дозуванні) була ледь не контрабандною і робити на неї ставку жоден режисер не ризикував. Довелося чекати на волю 90-х років, на ролі, концептуальне підґрунтя яких наш виконавець, завдяки довірі режисури, обмірковував самостійно і, як виявилось, вийшов на невідкрите.

Спеціалісти вважають, що воля, цілеспрямованість і особистий потенціал, як правило, сприяють могутньому лібідю. Або ж є його виявом. На сцені це доведено Хостікоєвим у діаметрально протилежних, контрастних образах – гвалтівника, людини-звіра, що не знає меж моральному самознищенню, сера Модреда у “Мерліні” Т. Дорста і лег-

Анатолій Хостікоєв – Отелло у виставі “Отелло” В. Шекспіра, художня концепція А.Хостікоєва, режисер-постановник – Віталій Малахов, сценографія Анатолія Лобанова, Національний театр ім. Івана Франка, 2001 р.

коважно-граціозного “військово-польового” поета любови та дружби поручника Лукаша у “Швейку” Я. Гашека...

Партнери і глядачі миттєво заряджуються його струмуючою енергетикою, вітальною силою. Подібне в творчості Лоуренса Олів’є, наприклад, біограф пояснює так: “Енергія йшла з якихось глибин його підсвідомості і поза сумнівом була круто замішана на могутньому “лібідозному пориванні”.

Герої Хостікоєва під час вистави створюють атмосферу свободи, духовної волі і неприборкуваної цілеспрямованої сили. Це властивість його харизми. Якості, що в двадцять роки були поетично перелічені в маніфесті грузинської театральної студії під керівництвом Сандро Ахметелі:

артист полум’яний,
артист божевільний,
артист бентежний,
артист гордий,
артист на коні, що стає дибки,
артист зухвалий,
артист сміливий...

Та перелетимо з Кавказу на Україну. Ось чим полонив Олександра Дейча Лесь Курбас-актор: “Легко збуджуваний, з трагічними очима, звіриною чіпкістю в тілі...”

Ознаки національні, як бачимо, у певних випадках можуть сприйматися і як інтернаціональні...

Суттєва особливість індивідуальності Анатолія – вкупі з мужністю вона виявляє риси “великих дітей”. Про таких говорять: “Публіку полонить їх лагідна посмішка, помірна

сором’язливість і невміння працювати на зовнішній ефект”. Його усмішка генетично створена дружньою і ніби трохи вибачливою – вона пропонує розділити з вами його досконалість, удачливість, хороший настрій. Подібне в житті актора, врешті, стає барфою сценічною (романтикам у творчості акомпанує їхнє серце). За “небесним меню” йому б грати д’Артаньяна і князя Мишкіна... А ще Сірано де Бержерака і Тіля Уленшпігеля...

До того ж цей актор – з діонісійським святковим началом в характері, музикою в крові і м’язах. Його ваблять карнавальні ритми, маски, святкові і трагедійні ритуали...

Бувають виконавці, що грають на сцені і добрих, і злих персонажів, проте важко сказати, які вони самі в житті. Може, й ніякі – ні злі, ні добрі... У Хостікоєва незаперечні ознаки людяності і доброзичливості в усьому – погляді, жесті, русі назустріч кожній людині. Вихованість? Одна вона не запалить в очах такі щиро привітні вогники. Це природа. Саме вона ідеально відтворює себе на кону і легко трансформується у драматичній дії.

Анатолій Хостікоєв – “Людина року – 2001”, світлина Людмили Богдан.